

TOPONÍMIA DELS POBLES VALENCIANS

OLIVA

LA SAFOR

ACADEMIA
VALENCIANA
DELLA
LINGUA

AJUNTAMENT
D'OLIVA

ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA
SECCIÓ D'ONOMÀSTICA

COORDINACIÓ I GESTIÓ
Unitat de Recursos Tecnicolingüístics

RECULL
Josep-Ramon Millet i Pons

TEXT
Jesús E. Alonso López

DISSENY
Vicent Almar

MAQUETACIÓ I GRAFISME
Guillermo Tomás Lull

© Acadèmia Valenciana de la Llengua

Col·lecció: Onomàstica i Toponímia
Sèrie: Toponímia dels Pobles Valencians
Oliva, 105

Editat per: Publicacions de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua
Av. de la Constitució, 284
46019 València
Tel.: 96 387 40 23
Adreça electrònica: avl@gva.es

Amb la col·laboració de l'Ajuntament d'Oliva i del CEIC Alfons el Vell

ISBN: 84-482-4460-5
Depòsit legal: V-4346-2006
Impressió: Gràfiques Vimar, SL

www.avl.gva.es

OLIVA

És la població més meridional de la Safor i té un terme gran, pròxim als 60 km². Està constituït per tres zones: la muntanyenca, la zona central —formada per un pla al·luvial de sedimentació i per una zona de marjal— i, finalment, la devesa i la costa —de platges d'arena fina.

La seua riquesa ha sigut tradicionalment agrícola. El conreu de la canya de sucre va ser introduït pels àrabs i, posteriorment, l'explotació de la seda va donar un gran impuls a l'economia. En el segle XIX les marjals van ser colonitzades per al conreu de l'arròs, el qual passà a ser residual en la dècada dels anys seixanta del segle XX, substituït pel tarongerar, principalment. La indústria ha anat centrant-se al voltant de la ceràmica i els materials per a la construcció. El turisme, en la zona de la platja, ha adquirit gran importància. La immigració de les últimes dècades procedix de l'interior valencià, de la muntanya alacantina, d'Andalusia i de Castella. Més recentment, de tot arreu, sobretot d'Anglaterra i d'Amèrica. Oliva té actualment 25.318 habitants.

El nucli antic de població, o *vila vella*, naixia en el vessant d'una muntanyola, on acaben la serra de Gallinera i el tossal Gros. Orientada cap a la mar, prompte la delimitaren, extramurs, la séquia Mare i el camí Real a Dénia. I per dalt, el castell anomenat de Santa Anna, del segle XVI, coronat per les restes de l'antic castell d'Oliva.

S'ha especulat amb l'antiguitat dels seus orígens. De fet, el terme és de gran riquesa arqueològica: així ho demostren els poblats del Castellar i l'Elca, o fins i tot la mateixa vila vella. Però això no té a veure amb la conformació de la vila que hui coneixem, la qual es posà en marxa amb la conquesta cristiana. En el segle XIII és donada als Carròs, el 1382 passà als Riusec i, després, als Centelles. Llavors, els termes d'Oliva i el Rebollet conformaren una unitat alhora dual: de fet se separaren el 1413. L'any 1449 el seu senyor, Francesc Gilabert de Centelles, rebia el títol de comte d'Oliva. En el segle XVI passà a formar una unitat patrimonial amb el ducat de Gandia, a causa de la boda del duc Carles de Borja amb Magdalena Centelles. D'aquell segle data un important eixample del recinte urbà, que creix fins a l'actual carretera i al qual s'accedia per les portes del Raval, del Molí, del Mar, del Palau i del Pi. El palau dels comtes fou un notable edifici gòtic del segle XV, amb elements renaixentistes.

Entre els fills del poble més coneguts ha destacat, sobretot, la figura de l'il·lustrat Gregori Maians, si bé últimament s'han revalorat també el seu germà, Joan-Antoni Maians, i el regent, Gabriel Ciscar, a més dels ja esmentats Centelles.

El Raval, o *vila nova d'Oliva*, es va formar al voltant de l'actual església de Sant Roc. Els seus orígens van lligats als processos de segregació racial que s'agregaren amb la derrota dels musulmans revoltats amb Al-Azraq, *el Blavet*, cap a les darreries del segle XIII. Alguns autors, això no obstant, parlen d'un procés de concentració de la població musulmana del terme en temps del primer comte d'Oliva, en el segle XV, adduint causes de seguretat. Va ser construït al costat de la muntanya de Santa Anna i comunicava amb la vila vella a través dels portals del Pi, del Palau i de la Verge Maria. A la vora, hi havia el convent de Nostra Senyora del Pi, el qual va ser reconstruït en la part baixa, l'actual, després d'un terratrèmol.

Sembla que la presència de cristians vells en el Raval és prematura. El 1527 ja n'hi vivien 220, al costat de 300 moriscs, aquells que amb més assiduitat treballaven el canyamel i constituïen el suport humà de la riquesa sucraera. El 1534 tingué lloc el desmembrament efectiu del barri de l'autoritat de la parròquia de Santa Maria, la qual cosa, segons pareix, tenia també repercussió en l'organització d'un consell municipal autònom per a la vila nova. Durant este segle, el creixement demogràfic va ser considerable. Llavors, gran part de l'expansió urbana s'orientà cap al camí de la Font i el camí Vell de Gandia. La pèrdua de població, a causa de l'expulsió dels moriscs el 1609, se superà també amb gran rapidesa, per la qual cosa Oliva continuà sent el nucli més poblat de la Safor d'aquell moment: el 1621 es va consumir l'agregació del Raval a la vila d'Oliva; el 1625 es va promulgar la nova carta pobla, i a finals del segle XVII es recuperaren els nivells de població d'abans de l'expulsió. El Raval ha congregat durant molt de temps tanta o més població que la vila vella.

En la divisió territorial del 1833, Oliva va ser inclosa en la província d'Alacant, però el 1847 va passar definitivament a la de València.

Se sol afirmar que el nom *Oliva* és d'origen àrab. Apareix en el *Llibre del Repartiment* com *Oriba*, encara que la forma *Oliva* és habitual en l'edat mitjana. El pas de la forma àrab, *Auriba* o *Oriba*, a *Oliva* degué ser propiciada per la pronúncia morisca del nom i, també, per la confusió dels cristians amb la paraula homògrafa valenciana *oliva*, amb la qual no té més relació el nom de la ciutat que l'etimologia popular.

L'església de Santa Maria, del segle XVIII, té, sens dubte, el millor arxiu eclesialístic de la comarca de la Safor. Esta parròquia va rebre de Pau IV, el 1575, el privilegi de ser plebania. L'arxiu municipal, abans ric, va ser destruït durant la Guerra Civil. Actualment estan incorporant-se fons privats i microfilms de l'arxiu senyorial dels Osuna. L'arxiu de l'església de Sant Roc, pulcrament organitzat, inicia les seues sèries el 1606. Amb els seus fons, i altres de complementaris, els rectors Josep Maria Domínguez (1899-1900) i Francesc Pons (1989) han confeccionat unes valuoses cròniques.

ELEMENTS FÍSICS

Orografia

Alt de l'Almuixic
Avenç del Pla dels Flares
Collado de Benirrama
Collado de l'Elca
Collado de la Penya de l'Àguila
Collado de Peapa
Costera de Caparra
Cova de la Gotera
Cova de la Palera
Cova de la Solana de l'Almuixic
Cova dels Porcs
Cova Foradada
Cova Negra
el Cavall Bernat
el Molló dels Corbs
el Mollonet de l'Ermита
el Pujalet
la Pedrera
les Covatelles
Lloma d'Enmig
Montaner
Muntanyeta de la Creu
Muntanyetes d'Oliva

Muntanyetes de la Foia
Penya de Bascoms
Penya de l'Àguila
Pla d'Arròs
Pla de Bascoms
Pla de les Covatelles
Pla de Llidó
Pla del Carritxar
Pla dels Flares
Platja d'Aigües Blanques
Platja de Burguera
Platja de l'Aigua Morta
Platja de la Devesa
Platja de Pau Pi
Platja de Terranova
Serra de Gallinera
Serra de Mostalla
Serra Negra
Tossal de l'Almuixic
Tossal de la Creu
Tossal Gros
Tossal Roig
Tossalet de la Moneda

Hidrografia natural

Barranc de Benirrama
Barranc de Fornà
Barranc de l'Algepsar
Barranc de l'Infern
Barranc de la Casa Blanca
Barranc de la Cova
Barranc de la Font de l'Om
Barranc de la Mitjana
Barranc de les Covatelles

Barranc de les Llosetes
Barranc de les Penyes Aspres
Barranc del Carritxar
Barranc del Petxinet
Barranc del Xircull
Barranc dels Escudellers
Barranc dels Flares
Clot de Macario
Clot de Segarra

el Clotal
el Salt
Font d'Izquierdo
Font de l'Om
Font de l'Ull de Bou
Font de la Capelleta
Font de la Teula
Font de Maria Rosa
Font del Calapatar

Font del Garrofer
Font del Rubiol
Font Salada
Rambla de Gallinera
Riu Alfadalí
Riu Clar (o dels Racons)
Riu del Bullent
Riu del Molinell

Hidrografia artificial

Motor d'Evaristo
Motor de la Plebana
Motor de les Lletges
Motor de les Planes
Motor del Marqués de Montornés
Motor del Xoto
Séquia del Rebollet
Séquia del Vedat
Séquia Mare
Vall d'Enmig
Vall de Burguera

Vall de l'Aigua Morta
Vall de la Llosa
Vall de la Ratlla
Vall de la Revolta
Vall de les Fonts
Vall de Mildó
Vall de Rabdells
Vall del Barranquet
Vall del Bovar
Vall del Regalatxo
Vall dels Corrals

PRESENCIA HUMANA

Poblament

Barri Marítim
Casa Blanca
Casa de Brines
Casa del Marxucal
Casa del Petxino
Casa del Relotge
Casa dels Calderers
Cases de Vidal
Caseta del Pintat

Oliva
Urb. Cavall Bernat
Urb. L'Aigua Blanca
Urb. Oliva Nova
Urb. Panorama I
Urb. Panorama II
Urb. San Fernando
Urb. Sant Pere
Urb. Rabdells

Partides i paratges

Benirrama
Burguera
el Barranc dels Encalladors
el Bolufer
el Calapatar
el Camí de la Font
el Camí de Piles
el Captiu
el Capurri
el Carritxar
el Castellar
el Collado
el Lluent
el Marxucal
el Molinell
el Pinaret de les Monges
el Pont de Bolo
el Port de les Aigües
el Racó de Fuster
el Racó de Gisbert
el Rafalatar
el Ramblar
el Reg Nou
el Regalatxo
el Rubiol
el Sacsó
el Salt
el Secà de Maria Rosa
el Vall de la Ratlla
el Vall de la Revolta
el Xiricull
els Bancalons
els Casals
els Gorgs
els Marenys
els Morers
els Rajolars
l'Aigua Blanca

l'Aigua Morta
l'Algar
l'Elca
l'Envic
l'Hort del Rei
l'Ullalet
la Bomba
la Calçada
la Cameta
la Carrasca
la Casa Blanca
la Casa de Vidal
la Devesa
la Font de l'Om
la Font de Maset
la Font del Garrofer
la Marjal d'Oriol
la Raconada
la Senda del Bancal
la Terra Nova
les Canyades
les Canyades (vora la N-332)
les Covatelles
les Jovades
les Mànegues
les Marjaletes
les Marjals de la Revolta
les Marjals del Bovar
les Mines
les Passadores
les Planes
les Revoltetes
Maricarritx
Montaner
Olivar de Forrat
Ombria de Mostalla
Rabdells
Racó de les Lletges

Racó de Sant Antoni
Sant Antoni
Sant Josep
Sant Pere

Santa Anna
Santa Fe
Solana del Tossal Gros

VIES DE COMUNICACIÓ I ALTRES LLOCS D'INTERÉS

Vies de comunicació

Antiga Via de Tren Gandia-Dénia
Assagador del Clot de Segarra
Assagador dels Gorgs
Camí de Borriol
Camí de Burguera
Camí de Fornà
Camí de l'Aigua Blanca
Camí de l'Almuixic
Camí de l'Elca
Camí de l'Hort de la Bosca
Camí de la Carrasca
Camí de la Font de l'Om
Camí de la Mar
Camí de la Platja de Santa Anna
Camí de la Terra Nova
Camí de les Bruixes
Camí de les Canyades
Camí de les Covatelles
Camí de les Marjaletes
Camí de les Mines
Camí de les Passadores
Camí de les Pereretes
Camí de les Planes
Camí de les Revoltetes
Camí de Pego a la Mar
Camí de Sant Josep

Camí de Sant Pere
Camí de Santa Fe
Camí de Xàtiva
Camí del Captiu
Camí del Carritxar
Camí del Corral de Montaner
Camí del Marxucal
Camí del Pinaret de les Monges
Camí del Pla del Flare
Camí del Pujalet
Camí del Racó de Gisbert
Camí del Tossal Gros
Camí del Vall de les Fonts
Camí del Xiricull
Camí dels Bancalons
Camí dels Casals
Camí dels Gorgs
Camí Real de Dénia
Camí Vell de Gandia
Camí Vell de Pego
Camí Vell de Piles
Carretera de Pego
Carretera de Piles
Senda d'Enmig
Senda dels Lladres
Travessera de Sant Roquet

Altres llocs d'interés

Camp de golf
Campament del Carritxar

Càmping
Castell de Santa Anna

Castell del Castellar
Cementeri
Club de tennis
Club nàutic
Ermita de Sant Antoni
Ermita de Sant Pere
Fàbrica de ceràmica

l'Hort de la Bosca
Magatzem de Canyonàs
Parc Natural de la Marjal de Pego
i Oliva
Pedrera del Castellar
Poliesportiu
Venta de les Aigües de Pego

Elements físics

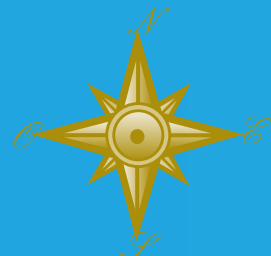
- Capital de municipi
- Urbanització
- Riu
- Barranc, rambla
- Carretera
- Sèquia, vall
- Toll, salt d'aigua
- Motor
- Cova
- Font
- Platja
- Coll, pas de muntanya
- Penya, pic
- Muntanya
- Pla

SERRETA
SERRA

TERME DE PEGO

TERME DE DÉNIA

Vies de comunicació i altres llocs d'interès

- Capital de municipi
- Urbanització
- Riu
- Barranc, rambla
- Carretera
- Camí
- Casa
- Pedrera
- Castell
- Ermita
- Àrea recreativa
- Càmping
- Fàbrica
- Cementeri
- Instal·lacions esportives
- Camp de golf
- Club nàutic
- PARC NATURAL**

N-332
A7-E15

TERME DE DÉNIA